

Uitbreiding varkenshouderij G.A. Wanink te Venebrugge

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

10 maart 2010 / rapportnummer 2366-22

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

G.A. Wanink is voornemens zijn varkensbedrijf met 893 zeugen, 3345 gespeende biggen en 2 beren aan de Stobbenhaarweg 1a te Venebrugge uit te breiden naar 2820 zeugen, 13296 gespeende biggen, 600 opfokzeugen, 2 beren en 42 vleesvarkens. In de nieuwe situatie:

- worden 2 bestaande stallen gesloopt en de overige bestaande stallen gewijzigd;
- wordt een nieuwe etagestal gerealiseerd voor de huisvesting van 1776 guste- en dragende zeugen;
- wordt een nieuwe stal gerealiseerd voor de huisvesting van 234 guste- en dragende zeugen;
- wordt een nieuwe stal gerealiseerd voor de huisvesting van 340 kraamzeugen en 600 opfokzeugen;
- wordt een nieuwe etagestal gerealiseerd voor de huisvesting van 9600 gespeende biggen.

Hiervoor wordt bij het bevoegd gezag, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hardenberg, een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

In dit richtlijnenadvies geeft de Commissie¹ aan welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER voldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als in ieder geval de volgende informatie is opgenomen:

- de gevolgen van het voornemen op kwetsbare natuur, zoals de Natura 2000-gebieden "Vecht- en Beneden Reggegebied", "Engbertsdijksvennen" en de EHS, met name de effecten van de toekomstige emissie en depositie van verzurende en vermestende stoffen door het bedrijf;
- de geuremissie van het bedrijf en de invloed daarvan op de geurhinder in de omgeving;
- de fijn stofemissie van het bedrijf en de bijdrage ervan aan de fijn stofconcentratie in de directe omgeving.

Om deze hoofdpunten goed te kunnen beoordelen is van belang dat het MER bevat:

- een zelfstandig leesbare samenvatting, die duidelijk is voor burgers en geschikt is voor bestuurlijke besluitvorming;
- voldoende onderbouwend kaartmateriaal, voorzien van een duidelijke schaal en legenda. Op het kaartmateriaal moeten in ieder geval kwetsbare natuurgebieden en gevoelige objecten voor geur en fijn stof aangegeven zijn. Geef ook helder topografische namen en de afstanden van de gebieden en objecten tot het bedrijf aan;
- een heldere vergelijking van de gepresenteerde alternatieven volgens dezelfde methodiek en detailniveau.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*

2. ACHTERGRONDEN

2.1 Probleemstelling en doel

De aanleiding en motivatie voor het voornemen staan beschreven in hoofdstuk 2.1 van de startnotitie. Dit kan overgenomen worden in het MER.

Onderbouw in het MER de voorgenomen uitbreiding.

2.2 Wettelijk kader en beleidskader

De startnotitie geeft al enige informatie over het wettelijk kader en het beleidskader. In de beschrijving van beleid en regelgeving ontbreken de volgende zaken. De Commissie adviseert die expliciet in het MER te behandelen:

- de Wet archeologie en monumentenzorg (Wamz);
 - de Nederlandse emissierichtlijn lucht (Ner);
 - de Kaderrichtlijn Water en daaruit volgende waterplannen van provincie en waterschap;
 - de Keur van het waterschap;
 - de Waterwet;
 - het gewijzigde Uitvoeringsbesluit van de Meststoffenwet;
 - het beleid van de gemeente Hardenberg inzake landschappelijk inpassing
- In het MER moeten de consequenties en randvoorwaarden die voortkomen uit dit wettelijk kader en het beleidskader voor het voornemen worden uitgewerkt.

Hierbij dient in het bijzonder - ook gelet op het feit dat wet- en regelgeving sterk in beweging zijn - rekening te worden gehouden met:

- het beleid van de Provincie Overijssel inzake Natura 2000;
- de te verwachten ontwikkelingen rond fijn stof. Momenteel wordt er gewerkt aan een toetsingskader luchtkwaliteit en landbouw.

2.3 Te nemen besluiten

Het MER wordt opgesteld ten behoeve van de besluitvorming over de aangevraagde Wm-vergunning. De Commissie adviseert in het MER op te nemen welke besluiten nog meer nodig zijn voor de realisatie van het voornemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een ontheffing op grond van de Flora- en faunawet, een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 of een bouwvergunning.

2.4 Plan-m.e.r. en besluit-m.e.r.

Zoals in de Startnotitie is aangegeven staat het huidige bestemmingsplan de uitbreiding van het bedrijf niet toe.

De herziening van een bestemmingsplan dat kaderstellend is voor m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten is op grond van de Wet milieubeheer en het Besluit m.e.r. 1994 plan-m.e.r.-plichtig. Ook geldt er een plan-m.e.r.-plicht als voor een herziening van een bestemmingplan een passende beoor-

deling gemaakt moet worden.² Het verlenen van een milieuvergunning voor de uitbreiding is besluit-m.e.r.-plichtig. De Commissie adviseert het bevoegd gezag en de initiatiefnemer om in overleg te treden over de wijze waarop besluit-m.e.r. en plan-m.e.r. worden uitgevoerd. De Commissie adviseert één gecombineerd plan-/besluit-MER te maken.³

Als een gecombineerd plan-/besluit-MER gemaakt wordt, dient dit MER ter ondersteuning van zowel de besluitvorming over de milieuvergunning als over de bestemmingsplanherziening. Voor de besluitvorming over de bestemmingsplanherziening is het noodzakelijk dat de maximale mogelijkheden die geboden worden in het bestemmingsplan worden beschreven.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Inleiding

In de startnotitie wordt in hoofdstuk 4 een beschrijving gegeven van het voor-nemen. Het voorkeursalternatief en de andere alternatieven moeten in het MER worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu.

Geef een situatieschets van het plangebied en een breder studiegebied, waar-in bebouwing en (ecologisch) gevoelige gebieden opgenomen zijn.

3.2 Voornemen

Ga bij de beschrijving van het voornemen systematisch in op:

- het aantal te realiseren dierplaatsen in relatie tot het aantal te houden dieren;
- de uitvoering van het voornemen (per diercategorie) inclusief beschikbare oppervlakten per dier en leefoppervlaktenormen⁴, rekening houdend met de vigerende welzijnswetgeving en het gekozen voersysteem;
- de stallen, inrichting en installaties door middel van een duidelijke tekening, voorzien van relevante maatvoeringen, details en legenda. Hierbij dient ook de ziekenboeg als zodanig duidelijk en herkenbaar te zijn aangegeven. In de plattegronden van de stallen moeten de geïmplementeerde codes uit de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) aangegeven worden, alsmede het BWL-⁵ of Groen Label-nummer. Geef daarbij aan uit welke regeling het Rav-nummer komt;
- de wijze waarop de dieren worden gevoerd en of er naast mengvoer ook andere voedercomponenten worden aangevoerd;
- verdere onderdelen van het voornemen voor zover relevant voor de milieu-effecten, zoals de aanwezige houtkachels;
- de plaatsing en hoogte van de emissiepunten en, ingeval van de toepassing van luchtwassers, ook de dimensionering van het luchtwassersys-

² Art. 7.2a Wet milieubeheer.

³ Deze mogelijkheid wordt geboden in art. 14.4b Wet milieubeheer.

⁴ Hierbij dient rekening te worden gehouden met het Varkensbesluit.

⁵ Meer informatie over de BWL-nummers staat in de toelichting van RAV van 25 september 2006, nr. BWL/2006310778 (stert. 24 oktober 2006).

teem, in relatie tot de voorgenomen omvang van het bedrijf. Geef de milieuvoor- en -nadelen van het toe te passen systeem;

- een weergave van de zijaanzichten (van de aan elkaar gekoppelde) centrale afzuigkanalen;
- de uittreedsnelheden van de ventilatielucht waarmee wordt gerekend in de verspreidingsmodellen voor de emissiepunten van de stallen. Geef tevens aan wat de uittreedsnelheden zijn bij maximale ventilatie, indien gebruik gemaakt wordt van centrale afzuiging. Geef dan bovendien aan hoe deze snelheden worden gerealiseerd op basis van een weerstandsberekening van het gehele ventilatiesysteem in samenhang met de capaciteit van de ventilator(en). Bepaal daarbij bij hoge luchtsnelheden van de uittredende ventilatielucht het daarmee samenhangende energieverbruik;
- indien een cascaderегeling (dit is het opeenvolgend inschakelen van ventilatoren) wordt toegepast, moet worden uitgegaan van de laagst mogelijke gemiddelde luchtsnelheden⁶;
- hoeveel bijproducten en welke soort bijproducten worden opgeslagen binnen de inrichting. Bepaal tevens het jaarlijkse verbruik van deze producten⁷;
- de opslag van houtsnippers voor de houtkachels. Bepaal tevens het jaarlijkse verbruik hiervan.

Geef een overzicht van de beoogde fasering en planning.

3.3 Referentiesituatie

Geef een beschrijving van de referentiesituatie. Neem daarbij de autonome ontwikkelingen mee tot 2020⁸ waarbij voldaan wordt aan de regelgeving (waaronder IPPC), maar zonder (een deel van) het voornemen uit te voeren (dus geen dieren toevoegen).

De Commissie adviseert de actuele milieusituatie voor de veehouderij, op basis van de feitelijke dieraantallen, als basis te gebruiken voor de beschrijving van de referentiesituatie, tenzij deze aantallen hoger zijn dan in de milieuvergunning is aangegeven. In dat geval is de vergunde situatie de primaire referentiesituatie en kan de feitelijke situatie als secundaire referentie worden beschreven.

De vergunning van de huidige veehouderij op de projectlocatie is nog niet in overeenstemming met de wet- en regelgeving. De referentie is de huidige situatie die ontstaat wanneer het bedrijf wel aan wet- en regelgeving (IPPC) zou voldoen. De bestaande inrichting dient te voldoen aan de best beschikbare techniek zoals is omschreven in artikel 8.11 lid 3 Wet milieubeheer. Wanneer de vergunde situatie als referentie wordt beschreven, moeten alle bijbehorende bouwvergunningen verleend zijn. Momenteel is dat nog niet het geval (voor stal 5 is geen bouwvergunning verleend en deze is ook nog niet gebouwd). Indien de milieuvergunning voor dit gedeelte niet wordt ingetrokken, dient

⁶ De handleiding behorende bij het verspreidingsmodel V-Stacks Vergunning geeft niet aan hoe een dergelijk systeem in het model dient te worden ingevoerd om de uittreedsnelheid te bepalen. Momenteel is onduidelijk hoe bij het bepalen van de immissie, de onderlinge beïnvloeding van de in een cascaderегeling gekoppelde ventilatoren dient te worden vertaald in een invoergegeven voor het verspreidingsmodel. Er zijn ontwikkelingen gaande om de handleiding behorend bij het verspreidingsmodel V-Stacks Vergunning hierop aan te passen. De Commissie adviseert de meest actuele handleiding V-Stacks Vergunning omtrent de te volgen berekeningswijze voor de luchtsnelheid te gebruiken.

⁷ Let op: boven de 15.000 ton doorvoer of 1000 m³ opslag van bijproducten voor brijvoerinstallaties zijn Gedeputeerde Staten bevoegd gezag in plaats van burgemeester en wethouders.

⁸ Zo moet het bedrijf na 1 januari 2010 voldoen aan de ammoniakereisen uit het Besluit Huisvesting.

eventueel worden teruggegrepen op de vorige (wel geheel in werking getreden) milieuvergunning.

3.4 Alternatieven

Per alternatief dient aangegeven te worden welke overwegingen aan de keuze ten grondslag liggen, zoals milieuoverwegingen, overwegingen omtrent bedrijfsvoering en technische realiseerbaarheid.

Geef aan of de alternatieven kunnen voldoen aan de eisen van vigerende wet- en regelgeving, zoals de IPPC-richtlijn. De belangrijkste eis uit de IPPC-richtlijn en de Wet milieubeheer is dat de best beschikbare technieken (BBT)⁹ worden toegepast. Houd bij het bepalen van de BBT rekening met de informatiedocumenten over BBT, zoals opgenomen in de bijlage van de Regeling aanwijzing BBT-documenten (BREF¹⁰). Het kan vereist zijn om verder te gaan dan BBT, wanneer bijvoorbeeld uit de omgevingstoets blijkt dat lokale kenmerken dit vereisen, of wanneer er een minimalisatieplicht bestaat. Beoordeel in het MER of dit aan de orde is. Werk, indien dat het geval is, in het MER uit hoe voldaan kan worden aan deze extra vereisten. Ga ook in op de IPPC-omgevingstoets.¹¹

Hoewel geen verplicht onderdeel voor het MER, adviseert de Commissie inzicht te geven in de investerings- en exploitatiekosten van de verschillende alternatieven. Dit geeft meer inzicht in de haalbaarheid van de alternatieven.

3.5 Meest milieuvriendelijk alternatief (mma)

Werk in het MER het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) uit. Het mma moet:

- uitgaan van de technisch gezien maximaal haalbare mogelijkheden en technieken ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- realistisch zijn en binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

De keuze van het mma dient plaats te vinden aan de hand van de meest maatgevende milieuaspecten. Bij de ontwikkeling van het mma adviseert de Commissie om primair aandacht te besteden aan maximale reductie van de uitstoot van verzurende en vermestende stoffen, geur en fijn stof, door de volgende maatregelen af te wegen:

- toepassing van een (combinatie)luchtwater waarin een combinatie van ammoniak, geur en fijn stof met een hoog rendement kan worden verwijderd;
- een emissiearm huisvestingssysteem, in combinatie met een luchtwater.

Omschrijf en onderbouw duidelijk zowel het mma, als de afwegingen die hebben geleid tot het mma.

⁹ Op basis van de Engelse term wordt ook wel gesproken van het BAT-vereiste ('best available techniques'). Dit begrip is opgenomen in Wm artikel 8.11 lid 3. Bij de bepaling van BBT voor inrichtingen, bij het verlenen van vergunningen, dient het bevoegd gezag gebruik te maken van het afwegingskader uit het Inrichtingen en vergunningenbesluit (Ivb), artikel 5a.1 (Stb. 2005, 527).

¹⁰ Deze BREF (Best available technology reference document) is een hulpmiddel om de best beschikbare techniek te bepalen.

¹¹ Dit volgt uit de van toepassing zijnde IPPC-richtlijn. IPPC is de afkorting van Integrated Prevention Pollution and Control. Het van toepassing zijn van deze richtlijn betekent dat emissies naar bodem, water en lucht moeten worden voorkomen en, wanneer dit niet mogelijk is, zoveel mogelijk worden beperkt.

4. MILIEUASPECTEN

4.1 Algemene opmerkingen

Doel van de vergelijking van alternatieven op milieuaspecten is inzicht te geven in de essentiële punten waarop, dan wel de mate waarin, de positieve en negatieve effecten van de alternatieven verschillen. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. Uit deze vergelijking kunnen eventueel nog extra te nemen maatregelen worden afgeleid.

Geef van de verschillende alternatieven kwantitatief het effect aan op verzurende en vermestende stoffen, geur, fijn stof en geluid. Breng daarbij niet alleen de effecten in beeld van de stallen, maar ook van eventuele toepassing van brijvoer, mestbewerking en mestverwerking inclusief de warmtekrachtkoppeling en eventuele andere bedrijfsonderdelen. Ga bij de beschrijving van de milieueffecten hiervan expliciet en kwantitatief in op de effecten van vrijkomende emissies en deposities, met name voor de luchtkwaliteit¹². Voor de effectbeschrijving is de snelheid van de uittredende stallucht een belangrijke factor. Ga bij toepassing van een cascaderегeling in de effectbeschrijving van de ventilatie (zie § 3.2) uit van een worst-case scenario. Ga daartoe uit van de laagst mogelijke luchtsnelheden binnen de te beschrijven alternatieven.

Ga in op de stoffen zoals genoemd in de Nederlandse emissierichtlijn lucht (NeR) en de luchtkwaliteitseisen uit de Wet milieubeheer.

Voor de overige effecten is een kwalitatieve beschrijving voldoende.

4.2 Natuur, vermesting en verzuring

Algemeen

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Schets in het MER een algemeen beeld van de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de effecten op de natuur in het studiegebied.

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen¹³ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

¹² Ga minimaal in op fijn stof, ammoniak, NOx en geur.

¹³ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld licht en geluid, verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding, versnippering door doorsnijdingen of barrièrewerking en vermesting en verzuring door bijvoorbeeld deposities van stikstof.

Gebiedsbescherming¹⁴

In het MER moet aangegeven worden waar voor vermessing en verzuring gevoelige gebieden¹⁵ liggen en wat de afstand tot het bedrijf is. Geef aan of sprake kan zijn van nadelige gevolgen van het voornemen op gevoelige gebieden. Geef aan of er sprake kan zijn van significante gevolgen voor de Natura 2000-gebied(en) "Vecht- en Beneden Reggegebied", "Engbertsdijkerven". Beschrijf daartoe in het MER:

- De instandhoudingsdoelstellingen:
 - de actuele en verwachte oppervlakte en kwaliteit¹⁶ van habitattypen en leefgebieden van soorten;
 - de actuele en verwachte populatieomvang van soorten aan de hand van meerjarige trends;
 - de kritische depositiewaarden voor de habitattypen in de Natura 2000-gebieden;
 - de beoogde natuurdoelen en kritische depositiewaarden van de voor vermessing- en verzuringsgevoelige natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur.¹⁷
- De achtergrondconcentraties van de belangrijkste verzurende en vermestende stoffen (NH₃, NO_x, SO₂) in de natuurgebieden. Gebruik voor de bepaling van de achtergronddepositie recente gegevens. Deze gegevens zijn op te vragen bij het RIVM en – indien beschikbaar – bij de Provincie Overijssel.
- De huidige en toekomstige emissies van het bedrijf bij de verschillende alternatieven. Betrek in de berekeningen ook de emissies van de houtkachels. Geef daarbij aan welke emissie-¹⁸ en depositie beperkende maatregelen genomen kunnen worden.
- De door het bedrijf veroorzaakte (toename van de) depositie op de natuurgebieden bij uitvoering van de alternatieven. Geef daarbij aan welk rekenmodel is gebruikt en wat de (on)nauwkeurigheid is van de berekeningen.
- Beschrijf de gevolgen van de vermestende en verzurende deposities op de natuur. Geef daarbij aan of er een (verdere) overschrijding is van de kritische depositie waarden en wat de (toename van de) hoeveelheid zuurequivalenten per hectare (z-eq/ha) is.¹⁹ Geef aan of, in cumulatie met andere activiteiten, aantasting van natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied kan optreden.

¹⁴ Let op: naast Natura 2000 en de EHS gebieden zijn er andere beschermde gebieden, zoals beschermde natuurmonumenten (art. 10 Natuurbeschermingswet 1998), beschermde leefomgevingen (art. 19 Flora- en faunawet) en gebieden die vanwege internationale verdragen daartoe zijn aangewezen (art. 27 Natuurbeschermingswet 1998). Elk gebied kent zijn eigen beschermingsregime, zoals de spelregels voor de EHS (LNV) en de provinciale uitwerking van de EHS.

¹⁵ Hieronder verstaan we de zeer kwetsbare gebieden uit de Wav, als ook de voor verzuring gevoelige gebieden en kwetsbare gebieden die niet onder de Wav vallen. Het gaat hier niet om elk groenelement, maar om gebieden met een belangrijke natuurwaarde.

¹⁶ Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

¹⁷ De kritische depositiewaarden voor de EHS zijn opgenomen in D. Bal, H.M. Beijer, H.F. van Dobben en A. van Hinsberg (2007): Overzicht van kritische stikstofdeposities voor natuurdoeltypen. Directie Kennis, Ministerie van LNV. De kritische depositiewaarden voor Natura 2000 habitattypen zijn opgenomen in H.F. van Dobben en A. van Hinsberg, (2008). Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

¹⁸ Zoals emissiearme huisvesting, toepassing van luchtwassers, emissiearme mestopslag.

¹⁹ Een zuurequivalent is de hoeveelheid zuur (H⁺ in mol/ha) die kan ontstaan in bodem of water. Hierbij geldt: 1 mol zwavel-dioxide levert 2 mol zuur, 1 mol stikstof-oxiden 1 mol zuur en 1 mol ammoniak 1 mol zuur.

Voor de vergelijkbaarheid van achtergronddepositie, kritische depositie en bijdrage van het voornemen, adviseert de Commissie waar mogelijk gebruik te maken van de eenheid $N_{\text{totaal}}/\text{ha}/\text{jr}$.²⁰

Indien er een toename van de depositie van stikstof geconstateerd wordt boven de kritische depositiewaarden zijn in Natura 2000-gebieden significante gevolgen niet uit te sluiten. De uitwerking van bovenstaande punten kan dan tevens als passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 gebruikt worden. Een passende beoordeling dient herkenbaar opgenomen te worden in een plan-MER. Uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden, als uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets²¹ met succes wordt doorlopen.

Natura 2000 in Duitsland

Beschrijf ook de gevolgen van het plan op het Duitse Naturschutzgebiet Itterbecker Heide.

Soortenbescherming²²

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied, waar zij voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt.²³ Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten²⁴ en bepaal of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats²⁵. Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf mitigerende en/of compenserende maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.3 Geurhinder

Beschrijf in het MER:

- de geurbelasting op de gevoelige objecten in odour units. Doe dit volgens de in de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) aangegeven rekenmethode. Getoetst dient te worden op basis van artikel 3 Wgv. Indien de gemeente bij gemeentelijk verordening volgens artikel 6 Wgv andere waarden heeft vastgesteld, dan dienen deze waarden als toetsingskader;

²⁰ Agro Stacks drukt uit in ammoniakdepositie, maar dit is vergelijkbaar met de N_{totaal} depositie, omdat stallen nagenoeg geen andere stikstofverbindingen uitstoten.

²¹ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

²² Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

²³ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrictlijn-/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

²⁴ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan onder andere gebruik worden gemaakt van gegevens van het Natuurloket: www.natuurloket.nl en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl.

²⁵ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

- bij toepassing van artikel 3 lid 4 (overbelaste situaties) van de Wgv een duidelijke berekening van de wijze waarop de 50%-regeling is toepast;
- de momenten van maximale geurhinder die per etmaal kunnen optreden. Maak een inschatting van de maximale geurniveaus die zich kunnen voordoen;
- ga in op de hoeveelheid en de keuze van het soort voer (zoals natte of droge bijproducten), het gebruik van houtkachels en de gevolgen hiervan voor de geurhinder.

Voer, gezien de omvang van het initiatief, de omliggende woningen en de binnengekomen zienswijzen²⁶, cumulatieve geurberekeningen uit. Dit past binnen de omgevingstoets op grond van de IPPC-richtlijn.

Betrek bij de vaststelling van de achtergrondbelasting van geurhinder²⁷ de reeds aanwezige, andere veehouderijbedrijven in de omgeving van het initiatief en die nieuwe veehouderij-initiatieven waarvan de omvang en de locatie (bij benadering) bekend is. De Commissie adviseert om bij de uitwerking van de cumulatieve geurhinder gebruik te maken van bijlagen 6 en 7 van de "Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij".²⁸

4.4 Luchtkwaliteit

Vergelijking van alternatieven

Om de alternatieven onderling en met de referentiesituatie te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om de effecten op de luchtconcentraties van in het bijzonder fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5})^{29, 30} te beschrijven, ook onder de grenswaarden.³¹ Daarbij kan gebruik worden gemaakt van berekeningen die voldoen aan de Regeling Beoordeling Luchtkwaliteit 2007³². Presenteer de resultaten

²⁶ Zie hiervoor de zienswijze van de fam. Valkman, bijlage 2 nr 2.

²⁷ De rekenmethodiek, V-stacks gebied, adviseert te werken met een bereik van 2 km. rondom het initiatief. Houdt deze afstand aan voor het in kaart brengen van de achtergrondbelasting van geur (cumulatieve geurhinder).

²⁸ InfoMil, aanvulling van 1 mei 2007, op de Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij van de versie 1.0, 6 maart 2007.

²⁹ Vanwege de heersende problematiek t.a.v. fijn stof en het feit dat intensieve veehouderijen een belangrijke bron van fijn stof zijn, wordt fijn stof met name genoemd. Dat laat onverlet dat ook voor de andere stoffen uit de Wet milieubeheer moet worden aangetoond dat voldaan wordt aan de geldende normen (bijvoorbeeld NO₂).

³⁰ De gevolgen voor de PM_{2,5}-concentraties zijn momenteel het beste te bepalen op basis van de beschikbare PM₁₀- en NH₃-emissiegegevens. PM₁₀ en NH₃ emissies zijn daarbij af te leiden uit het aantal dieren en emissiefactoren, welke laatste afhankelijk zijn van o.a. het stalsysteem:

- Bij intensieve veehouderij kan de emissie van primair PM_{2,5} grofweg gelijk gesteld worden aan 20% van de PM₁₀ emissies. Daarvan kan vervolgens via een verspreidingsmodel de depositie berekend worden;
- Daarnaast moet de secundaire PM_{2,5} bepaald worden. Deze ontstaat doordat geëmitteerd NH₃ in de atmosfeer wordt omgezet in NH₄-deeltjes (NH₄NO₃ en (NH₄)₂SO₄). De omzetting van NH₃ naar NH₄-deeltjes bedraagt ca 5% per uur. De binnen een bepaald tijdsbestek gevormde NH₄ op een bepaalde locatie is daarbij afhankelijk van de windsnelheid. De gemiddelde windsnelheid in Nederland bedraagt 3,6 m/s. De fractie van de NH₃-emissie die op verschillende afstanden van de bron droog of nat deponert als NH₃ danwel NH₄ is weergegeven in Van Jaarsveld, J.A. (1995), Modelling the atmospheric behaviour of pollutants. UvU Proefschrift; RIVM rapport nr. 722501005, 1995.

De totale fijn stof depositie moet dus in het MER worden weergegeven als de depositie van PM₁₀ (te berekenen als vanouds), de primaire PM_{2,5}-depositie (te berekenen via de bovengenoemde 20%-stelregel) en de depositie van secundaire PM_{2,5} (te berekenen via het bovengenoemde RIVM-rapport).

³¹ Ook onder de huidige luchtkwaliteitsgrenswaarden kunnen immers nog aanzienlijke gezondheidseffecten optreden.

³² Gebleken is dat in de GCN-bestanden de veehouderijbedrijven niet altijd goed gesitueerd zijn. Dit komt doordat in de GCN-bestanden de lokatie is gebaseerd op het postadres van bedrijven en niet op de daadwerkelijke locatie. De Commissie adviseert daarom bij de berekening van de effecten van het voornemen voor fijn stof zonodig de GCN-gegevens te corrigeren op basis van vergunningsverleningsgegevens.

van de berekeningen middels verschilcontourenkaarten³³ en geef per contour de hoeveelheid en ligging aan van woningen en andere gevoelige objecten en groepen.³⁴

Laat zien welke alternatieven en mitigerende maatregelen mogelijk zijn om fijn stofemissies zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel de luchtkwaliteit te verbeteren.

Toetsing aan wettelijke eisen

Momenteel maakt geen enkele intensieve veehouderij als ‘*in betekenende mate*’-project onderdeel uit van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Maak, indien het initiatief zich wel als ‘*in betekenende mate*’ kwalificeert³⁵, aannemelijk dat met het voornemen wordt voldaan aan de luchtkwaliteitseisen opgenomen in de Wet milieubeheer, of geef aan hoe het betreffende voornemen is aangemeld in het NSL.

Indien het initiatief zich als ‘*niet in betekenende mate*’ kwalificeert, dient aannemelijk te worden gemaakt dat de toename van de concentratie minder dan 3% van de grenswaarde bedraagt. Maak duidelijk dat voldaan kan worden aan de anticumulatiebepaling opgenomen in de AMvB ‘niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)’.³⁶

Nederlandse emissie richtlijn (NeR)

Voor de verwarming van de stallen zijn houtkachels aanwezig. Toon in het MER aan dat de emissie van de houtkachels voldoet aan de daarvoor gestelde emissie-eisen uit de NeR.

4.5 Overige aspecten

4.5.1 Geluid

Breng in het MER de geluidsbelasting door het voornemen in beeld, toets aan geldende wet- en regelgeving en geef aan in welke mate dit gevolgen voor de omgeving heeft. Ga daarbij minimaal in op:

- de geluidsemisies en -immissies (op geluidgevoelige bestemmingen) voor de dag-, avond-, en nachtperiode, voor de representatieve bedrijfssituatie, inclusief regelmatig terugkerende geluidspieken, zoals het laden of lossen van varkens, voer en mest;
- de geluidsbelasting vanwege het (extra) vrachtverkeer dat gerelateerd is aan de inrichting. Geef daartoe een kwalitatieve beschrijving van de geluidsbelasting in de dag-, avond-, en nachtperiode, op het wegennet in de directe omgeving van de inrichting en de bijdrage van de inrichting hier-

³³ Gebruik hiervoor klassebreedtes van 1,0 µg/m³ of minder, indien klassebreedtes van 1,0 µg/m³ onvoldoende onderscheidend zijn.

³⁴ Gebruik hiervoor de zogeheten Adres Codering Nederland (ACN)-bestanden. Denk bij gevoelige objecten aan kinderdagverblijven, scholen, verpleeg- en verzorgingshuizen en woningen. Gevoelige groepen zijn bijvoorbeeld kinderen, ouderen en mensen met long- of hartziekten.

³⁵ Dit is het geval als de toename van de concentratie door het project meer dan 3% van de grenswaarde bedraagt.

³⁶ Zie artikel 5 van deze AMvB. Dit is het geval als projecten gebruik (zullen) maken van dezelfde ontsluitingsstructuur en aan elkaar (zullen) grenzen, dan wel in elkaars directe nabijheid (zullen) zijn gelegen tot een afstand van ten hoogste 1000 meter vanaf de grens van de desbetreffende locatie of inrichting. Dit speelt niet als de toename van de concentraties ter plaatse niet meer bedraagt dan 0,1 µg/m³.

aan. Voer deze beschrijving kwantitatief uit wanneer een knelpunt kan ontstaan voor omliggende woningen.³⁷

4.5.2 Klimaat en Energie

Geef aan in hoeverre de uitstoot van broeikasgassen kan worden geminimaliseerd. Betrek hierbij naast onderstaande aspecten rond energieverbruik in ieder geval CO₂-zuinig bouwen, aanpassingen in voer ten behoeve van een reductie in methaanemissie en de wijze en duur van de mestopslag³⁸.

Geef in het MER in hoofdlijnen de energiehuishouding voor het voorkeursalternatief en het mma weer, bijvoorbeeld in de vorm van stroom- en gasverbruik per dier. Beschrijf de ambitie op het gebied van energiebesparing en eventueel te nemen energiebesparende maatregelen. Geef daarbij aan welke energiebesparing wordt verwacht.

4.5.3 Veiligheid en gezondheid

Breng de effecten op de veiligheid en gezondheid in beeld. Ga in de beschrijving van de veiligheid in op de opslag en verwerking van zuur.

Geef zo goed mogelijk de kans weer op, en de aard van, calamiteiten en storingen die tot milieu- of dierenwelzijnsproblemen kunnen leiden. Beschrijf ook de te nemen maatregelen om de gevolgen zoveel mogelijk te beperken.

Beschrijf in het MER de risico's met betrekking tot zoönosen³⁹, zoals MRSA, en de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken⁴⁰.

Onlangs is een consortium⁴¹ in opdracht van het Ministerie van VWS gestart met een onderzoek naar de relatie tussen intensieve veehouderij en gezondheidsproblemen. De Commissie adviseert om ontwikkelingen hieromtrent goed te volgen.

4.5.4 Veewetziekten

Geef aan welke situatie er ontstaat wanneer, bijvoorbeeld ten gevolge van veewetziekten, een vervoers- of exportverbod wordt ingesteld en welke maatregelen worden genomen om binnen het bedrijf dieropvang te realiseren. Geef hierbij aan welke milieueffecten dergelijke maatregelen met zich meebrengen, ook door de eventuele noodzaak om mest langer op te slaan.

³⁷ Dit is aan de orde wanneer woningen zich vlakbij de in- of uitrit van het bedrijf bevinden. Hier zal de geluidsbelasting zwaarder zijn door optrekkend of afremmend verkeer. Gebruik bij de beoordeling of een knelpunt aan de orde is de circulaire van 29 februari 1995 "Geluidhinder veroorzaakt door het wegverkeer van en naar de inrichting".

³⁸ Mestopslag kan veel uitstoot van CO₂ en CH₄ veroorzaken.

³⁹ Een zoönose is een ziekte die kan worden overgedragen van dieren op mensen.

⁴⁰ Maak hierbij gebruik van het RIVM briefrapportnr. 215011002: Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie.

⁴¹ Hieraan nemen de volgende partijen deel: het IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences) van de Universiteit Utrecht, het Instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid van de GGD'en Brabant/Zeeland.

4.5.5 Water en bodem

Breng de effecten van het voornemen op het watersysteem in beeld. Besteed daarbij aandacht aan:

- de waterbalans van de bedrijfsmatige processen (bedrijfswatersysteem);
- de waterhuishouding van het hele plangebied (hemelwatersysteem);
- de maatregelen om verontreiniging van grond- en oppervlaktewater te voorkomen;
- de locaties en het ruimtebeslag van de infiltratievoorzieningen en de buffers⁴²;
- de onttrekking van grondwater tijdens de bouw van de stallen. Breng de mogelijke consequenties voor de waterhuishouding in beeld.

Geef in dit verband ook aan hoe en hoeveel water via een eigen bron wordt gewonnen en wat dit betekent voor de grondwaterstand. Geef aan hoe reinigings-, spoel- en regenwater worden opgeslagen en afgevoerd.

Geef daarnaast aan hoe verspreiding van schadelijke stoffen via de bodem voorkomen wordt. Bespreek daarbij de opslag en verwerking van het spuiwater (de wijze van verwerking/afvoer en de hoeveelheid water) ten behoeve van de chemische of combinatieluchtwassers.

4.5.6 Landschap en Cultuurhistorie

In een agrarische omgeving kunnen archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen, zoals bijvoorbeeld oude boerderijen en karakteristieke houtwallen. Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden, cultuurhistorische waarden en landschapselementen, als basis voor de effectbeschrijving van alternatieven en varianten. Indien er mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn⁴³, dient dit door middel van inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht. Beschrijf indien aanwezig hoe effecten op archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen of beperkt zullen worden.

Geef in het MER aan hoe de nieuwe inrichting optimaal landschappelijk kan worden ingepast. Geadviseerd wordt in het MER een visualisatie van het toekomstige bedrijf op te nemen.

5. VORM EN PRESENTATIE

Om de onderlinge vergelijking van alternatieven te verduidelijken adviseert de Commissie om in één visueel toegankelijk overzicht de beoordeling van de alternatieven op de meest onderscheidende effecten te verwerken. Dit betekent dat het MER helder en gestructureerd moet zijn zodat de milieu-informatie goed is terug te vinden. Daarmee wordt de onderlinge vergelijking vergemakkelijkt. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet op dezelfde wijze en met het zelfde detailniveau plaatsvinden. Bij de ver-

⁴² Deze dienen om vertraagde lozing van hemelwater dat niet kan worden geïnfilteerd in de bodem te bewerkstelligen.

⁴³ Zie hiervoor de zienswijze van het RCE, bijlage 2 nr. 1.

gelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Verder wordt aanbevolen om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen.

6. OVERIGE PUNTEN

Evaluatieprogramma

Het bevoegd gezag moet bij het besluit over de milieuvergunning aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden. Dit dient om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling om in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek op te nemen. Er bestaat een sterke koppeling tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

Voor de onderdelen 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens richtlijnenfase besluit-m.e.r.

Initiatiefnemer: de heer G.A. Wanink

Bevoegd gezag: college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hardenberg

Besluit: vergunning in het kader van de Wet milieubeheer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C14.0

Activiteit: uitbreiding huidige varkenshouderij

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in huis-aan-huisblad "De Toren" van 13 januari 2010

ter inzage legging startnotitie: 14 januari 2010 tot en met 24 februari 2010
adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 17 december 2009

richtlijnenadvies uitgebracht: 10 maart 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ing. R. Aagten

ing. E.E.M. Coopmann-van Overbeek

ing. G.J.H. Elbertsen (secretaris)

ir. N.G. Ketting (voorzitter)

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
2. ARAG Rechtsbijstand, namens familie E.G. Valkman te Hoogenweg, Leusden

**Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Uitbreiding varkenshouderij G.A. Wanink te Venebrugge**

G.A. Wanink is voornemens zijn varkensbedrijf met 893 zeugen, 3345 gespeende biggen en 2 beren aan de Stobbenhaarweg 1a te Venebrugge uit te breiden naar 2820 zeugen, 13296 gespeende biggen, 600 opfokzeugen, 2 beren en 42 vleesvarkens.

Hiervoor wordt bij het bevoegd gezag, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hardenberg, een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd.

ISBN: 978-90-421-2974-0